

**Doporučená výchozí rozmezí pro stanovení výše výživného za účelem sjednocení
rozhodovací praxe soudů v otázkách výživného na nezaopatřené děti**

Ministerstvo spravedlnosti
2010

P ř e d k l á d a c í z p r á v a

Základní vymezení projektu

V rámci dlouhodobého projektu „**Optimalizace agendy výživného**“ připravilo Ministerstvo spravedlnosti ČR jako první výstup materiál „*Doporučená výchozí rozmezí pro stanovení výše výživného za účelem sjednocení rozhodovací praxe soudů v otázkách výživného na nezaopatřené děti*“. Tento materiál vychází rovněž z Národní koncepce podpory rodin s dětmi schválené usnesením vlády č. 1451 ze dne 19. listopadu 2008, v níž byla mimo jiné Ministerstvu spravedlnosti stanovena povinnost přijmout přesná pravidla pro rozhodování soudu o stanovení výživného na nezletilé děti, která zaručí všem dětem zabezpečení všech jejich odůvodněných potřeb. Stanovení doporučené výše výživného je pouze jedním z dílčích výstupů projektu, v dalších materiálech se Ministerstvo spravedlnosti bude zabývat řešením otázek spojených se způsoby zjišťování výše příjmu nebo majetkových poměrů povinného rodiče (zejména u osob samostatně výdělečně činných nebo u osob, které zatajují své reálné příjmy), dále s vymáháním dlužného výživného, vyhýbáním se placení výživného, problematikou hrazení nákladů řízení o výživném apod.

Projekt je založen na úzké spolupráci se soudy a dotčenými státními orgány, ale i odbornou a laickou veřejností s tím, že v jednotlivých dílčích oblastech bude nejprve popsána skutečná situace a následně navrženo řešení, které bude vždy formou nezávazného doporučení. Teprve po ověření funkčnosti a správnosti navrženého řešení a vyhodnocení jeho skutečných dopadů bude zváženo, zda je nezbytné přistoupit ke změně právních předpisů. Obecně platí, že k úpravě zákonů a prováděcích předpisů by mělo být přistoupeno pouze tehdy, pokud alternativní řešení nepřinesou žádané zlepšení stavu.

Součástí výstupů projektu „Optimalizace agendy výživného“ je i paralelní informační a vzdělávací program připravovaný ve spolupráci s Justiční akademií, jehož cílem je distribuovat uvnitř, ale i vně justice relevantní informace a doporučení

v oblasti výživného, ale především vytvoření stálé komunikační platformy pro otázky v této významné části rodinného práva.

Sjednocení výše výživného

Dílní část projektu zaměřená na sjednocení výše výživného byla zahájena v polovině roku 2009 a jeho prvním výstupem je materiál *„Doporučená výchozí rozmezí pro stanovení výše výživného za účelem sjednocení rozhodovací praxe soudů v otázkách výživného na nezaopatřené děti“*.

Cílem materiálu je přispět ke sjednocení praxe okresních a krajských soudů při určování výše výživného na nezaopatřené děti. Tento záměr reaguje na současnou situaci rozdílné aplikační praxe v rámci celé ČR, kdy rozhodování příslušných soudů není mimo právního rámce nikterak sjednocováno vzhledem k tomu, že případy rozhodování o výši výživného nepodléhají přezkumu Nejvyšším soudem, a chybí tak sjednocující judikatura. Podle empirických dat je výživné vyměřováno v České republice v obdobných případech výrazně rozdílně, a to i v rámci násobků. V této souvislosti podalo Ministerstvo spravedlnosti na podzim roku 2009 podnět Nejvyššímu soudu k vydání sjednocujícího stanoviska, které by soudům poskytlo výklad zákonných norem pro vyměrování výživného. Nejvyšší soud však stanovisko nevydal s tím, že u vyměrování výživného se jedná převážně o hodnocení skutkového stavu konkrétního případu, nikoli o právní posouzení a dále podpořil vytvoření podpůrného materiálu pro sjednocení rozhodovací činnosti soudů.

V návaznosti na výše uvedené byla vytvořena expertní skupina složená z předních odborníků na rodinné právo, a to zejména zástupců akademické obce, aplikujících soudců, nadace Naše dítě, Soudcovské unie, Ministerstva spravedlnosti a Ministerstva práce a sociálních věcí, jejímž zadáním bylo vytvořit doporučující materiál s cílem přispět k sjednocení aplikační praxe soudů. Na základě vstupních informací a komparace se zahraničními právními úpravami doporučila expertní skupina využití rakouského modelu, tedy vytvoření materiálu s procentuálními díly z platu povinného rozdělenými do kategorií ve vazbě na věk dítěte.

Výstupy těchto prací jsou shrnuty do tabulky obsahující doporučenou výši výživného na nezaopatřené dítě v pěti kategoriích, a to podle věku dítěte, přičemž výše výživného je stanovena jako procentuální díl z měsíčního čistého příjmu povinného rodiče. Pro nastavení výše procentuálních sazeb v jednotlivých kategoriích byla využita analýza Českého statistického úřadu Náklady na výchovu a výživu dětí z roku 2003 a dále statistika rodinných účtů z roku 2008 a zohledněna byla rovněž nová data o vývoji výdajů domácností uvedená v materiálu Ministerstva práce a sociálních věcí - Analýza vývoje příjmů a výdajů domácností ČR v roce 2009 a predikce na další období.

Aplikace doporučujícího materiálu

Materiál „Doporučená výchozí rozmezí pro stanovení výše výživného za účelem sjednocení rozhodovací praxe soudů v otázkách výživného na nezaopatřené děti“ **má pro rozhodování soudců nezávazný, doporučující charakter.** Ambicí materiálu není nahradit zákonnou úpravu a při jeho použití soudce vždy primárně postupuje podle zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, podle kterých je výše výživného určována s ohledem na odůvodněné potřeby oprávněného dítěte, jakož i ke schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům povinného. Při hodnocení schopností, možností a majetkových poměrů povinného zkoumá soud, zda se povinný nevzdal bez důležitého důvodu výhodnějšího zaměstnání či výdělečné činnosti nebo majetkového prospěchu, popřípadě zda nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika. Výživné nelze přiznat, jestliže by to bylo v rozporu s dobrými mravy.

Vzhledem k různorodosti situací, které při určování výše výživného mohou nastat, soudce tak vždy zhodnotí konkrétní situaci a rozhodne, zda doporučující materiál pro daný případ použije či nikoli. Doporučená rozmezí jsou navržena pro použití pouze v běžných případech určování výše výživného. Mezi takové standardní případy lze řadit rozhodování o výši výživného u povinného **s nejvýše třemi vyživovacími povinnostmi.** I podle statistického vyhodnocení se jedná o majoritní skupinu případů. Do této skupiny spadají i případy, jestliže povinný nevykazuje

nestandardně vysoký čistý příjem, a jestliže nejsou zjištěny nestandardně vysoké náklady na potřeby dítěte (např. zdravotní výdaje). Procentuální rozmezí je vhodné použít zejména u povinného, u kterého většinu příjmů tvoří příjmy ze závislé činnosti. V případě existence 2 nebo 3 vyživovacích povinností soud určí výživné pro každé dítě výběrem procentuálního dílu při spodní hranici rozmezí pro příslušnou věkovou kategorii. Takto určené výživné může být dále upraveno v závislosti na konkrétní situaci.

Geneze doporučujícího materiálu

Během vzniku se k materiálu opakovaně vyjadřovaly především krajské a okresní soudy včetně Nejvyššího soudu, dále státní orgány, advokátní kanceláře, neziskový sektor a další odborníci na rodinné právo. K návrhu se též mohla vyjádřit široká laická veřejnost. I přes doporučující povahu byl materiál rozeslán do širokého připomínkového řízení.

V současné fázi (květen 2010) je materiál poskytnut k ročnímu zkušebnímu použití aplikujícím soudům s tím, že v průběhu této doby budou shromažďovány poznatky o vlivu předloženého materiálu na aplikační praxi. Následně se předpokládá jejich vyhodnocení a navržení dalšího postupu. V mezidobí Ministerstvo spravedlnosti rovněž pokročí na zpracovávání materiálů v dalších problémových oblastech.

Ministerstvo spravedlnosti rovněž plánuje zažádat Český statistický úřad o provedení nového výzkumu na náklady na spotřebu dětí, který by byl konkrétně přizpůsoben pro podmínky určení spotřeby dětí na určení výše výživného.

Doporučení Nejvyššího soudu

Vedle návrhu rozmezí procentuálních dílů by ke sjednocení určování výše výživného mohla přispět specializace agendy rodinného práva na krajských soudech. Na jednání kulatého stolu k problematice výživného, který v březnu 2010 zorganizovala ministryně spravedlnosti a ministr práce a sociálních věcí, doporučil zástupce Nejvyššího soudu zřízení specializovaných senátů na rodinné právo na krajských soudech. Předsedové těchto senátů na krajích by se mohli na gremiálních

poradách organizovaných Nejvyšším soudem vzájemně informovat a sjednocovat postupy při rozhodování o věcech výživného. Nejvyšší soud by tak formou gremiálních porad pomohl ke sjednocení odlišných postupů při vyměřování výše výživného.

II.

Doporučená výchozí rozmezí pro stanovení výše výživného za účelem sjednocení rozhodovací praxe soudů v otázkách výživného na nezaopatřené děti

Tabulka: Doporučená výchozí rozmezí pro stanovení výše výživného za účelem sjednocení rozhodovací praxe soudů v otázkách výživného na nezaopatřené děti

Kategorie	Věk dítěte ¹	Procentuální rozmezí ²
1.	0 – 5 let	11 – 15 %
2.	6 – 9 let	13 – 17 %
3.	10 – 14 let	15 – 19 %
4.	15 – 17 let	16 – 22 %
5.	18 a více let	19 – 25 %

¹ Určení věkových kategorií vychází z analýzy ČSÚ .

² Pro vyměření výživného z měsíčního čistého příjmu povinného rodiče. Čistým příjmem se rozumí příjem upravený o odpočty odvodů na zálohy daně z příjmu a odvodů na platby sociálního zabezpečení, zpravidla zjišťovaný jako průměr za posledních 6 – 12 měsíců.

Odůvodnění

Tabulka obsahuje doporučenou výši výživného na nezaopatřené dítě v pěti kategoriích (0-5, 6-9, 10-14, 15-17, 18 a více) a to podle věku dítěte. Jednotlivé věkové kategorie (sloupec 2) byly nastaveny podle období, ve kterých v životě dítěte obvykle nastávají podstatné změny spojené se zvýšenými výdaji na dítě (začátek školní docházky, započetí přípravy na další povolání na střední škole, studium na vysoké škole apod.).

Výše výživného (sloupec 3) je stanovena jako rozmezí procentuálního dílu z měsíčního čistého příjmu povinného rodiče. Je stanovena spodní a horní hranice, přičemž spodní hranice bude využita zejména v případech, kdy povinný má více než jednu vyživovací povinnost. Soud pak určí výživné pro každé dítě výběrem procentuálního dílu při spodní hranici rozmezí pro příslušnou věkovou kategorii a prostým součtem zjistí doporučenou celkovou výši výživného. I v tomto případě platí, že takto zjištěná výše je pouhým doporučením, které může být dále upraveno v závislosti na konkrétní situaci daného případu, zejména s přihlédnutím k odůvodněným potřebám oprávněného dítěte, jakož i ke schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům povinného.

Čistým příjmem se rozumí příjem upravený o odpočty odvodů na zálohy daně z příjmu a odvodů na platby sociálního zabezpečení, zpravidla zjišťovaný jako průměr za posledních 6 – 12 měsíců. Konkrétní výše v jednotlivých kategoriích byla stanovena na základě údajů ze statistik Českého statistického úřadu³ a zohledněn byl rovněž vývoj výdajů domácností uvedený v materiálu Ministerstva práce a sociálních věcí - Analýza vývoje příjmů a výdajů domácností ČR v roce 2009 a predikce na další období.

³ Pro určení rozmezí byla použita analýza „Náklady na výchovu a výživu dětí“ z roku 2003 a Statistika rodinných účtů z roku 2008 Českého statistického úřadu (ČSÚ).